

Vragen en antwoorden kamerbrief 7 februari 2020 inzake set maatregelen om de stikstof-uitstoot binnen de landbouwsector te verminderen.

Gericht opkopen van agrariërs die willen stoppen

Het kabinet stelt € 350 miljoen beschikbaar voor de gerichte opkoop van veehouderijen. Waarom is deze maatregel genomen?

Om de stikstofdepositie op de daarvoor gevoelige Natura 2000-gebieden te laten dalen. Doordat de provincie in bepaalde gebieden gericht veehouderijen kan opkopen, komt er binnen dat gebied ruimte vrij voor nieuwe ontwikkelingen. Zo kan worden gewerkt aan natuurherstel en ontstaat tegelijkertijd ruimte voor blijvende of verplaatsende agrariërs in dat gebied én voor andere ontwikkelingen, zonder dat natuurherstel in de weg staat. Bovendien worden boeren die willen stoppen, op deze manier geholpen.

Kunnen provincies veehouderijen ook verplichten om zich te laten opkopen?

Nee, provincies kunnen alleen in samenspraak met de agrariër afspraken maken over opkoop. Dit betekent dat de provincie in onderhandeling treedt met de agrariër en op basis van vrijwilligheid overeenstemming probeert te bereiken over verkoop. Het sluiten van een overeenkomst met de provincie voor opkoop is dus niet verplicht.

Waar kunnen geïnteresseerde agrariërs terecht voor informatie over de gerichte opkoop?

Gerichte opkoop wordt uitgevoerd door provincies. Provincies kunnen dat nu al doen, wanneer zij hiervoor zelf middelen ter beschikking stellen. Het kabinet stelt nu (extra) middelen beschikbaar, om provincies meer financiële ruimte te geven om in de gebiedsprocessen bedrijven op te kopen. Agrariërs die geïnteresseerd zijn in opkoop door de provincie, kunnen hiervoor dus bij de eigen provincie terecht. Zodra meer duidelijk is in de betreffende provincie over criteria en budget ontvangen deze eigenaren bericht.

Hoe wordt omgegaan met de dierrechten van stoppende agrariërs?

Agrariërs die stoppen zorgen voor vermindering van emissies en neerslag van stikstof. Dat is alleen zo wanneer de dierrechten (productierechten) niet elders worden ingezet. Daarom worden dierrechten ingenomen en doorgehaald als veehouderijbedrijven stoppen met behulp van de overheid (het Rijk of de provincies). Bij opkoop van veehouderijen door private partijen, in het kader van extern salderen, is er geen koppeling met de dierrechten en zijn deze dus vrij verhandelbaar.

Zie ook de [infographic](#) 'Wat houdt gerichte opkoop in?' op [aanpakstikstof.nl](#)

Subsidie voor innovatie en verduurzaming van stallen

Er komt € 172 miljoen beschikbaar voor innovatie en verduurzaming van stallen.

Waarom is deze maatregel genomen?

Aanpassing in stallen kan een forse bijdrage leveren aan emissiereductie. Agrariërs die willen investeren in nieuwe technieken die helpen om de uitstoot van vervuilende stoffen te verminderen,

willen we daarbij helpen. Daarvoor stellen we een subsidiepakket ter beschikking met daarin twee modules voor innovatie en verduurzaming van stallen:

- De eerste subsidiemodule is gericht op onderzoek (en heet de innovatiemodule);
- De tweede subsidiemodule is gericht op het financieel ondersteunen van agrariërs bij investeringen in nieuwe technieken die zij doen om deze innovaties toe te passen in hun stallen (en heet de investeringsmodule).

De eerste openstelling van de innovatiemodule is voorzien voor medio april 2020. Daarop volgt de eerste openstelling van de investeringsmodule in mei 2020. Zowel de innovatie- als de investeringsmodule worden de komende vijf jaar twee keer per jaar opengesteld.

Waar kunnen geïnteresseerde agrariërs terecht voor meer informatie over deze subsidie?

In februari, wanneer de regeling wordt gepubliceerd, is meer informatie te vinden op de website van de Rijksdienst voor [Ondernemend Nederland \(RVO\)](#). Agrariërs die van de subsidie gebruik willen maken kunnen terecht bij de RVO voor meer informatie. Het contactnummer van de RVO is: 088- 042 42 42 (tijdens werkdagen te bereiken van 08.30 – 17.00 uur).

Extern salderen

Wanneer wordt extern salderen voor veehouderijbedrijven opengesteld? En welke voorwaarden worden hieraan gesteld?

Samen met de provincies is afgesproken dat extern salderen met veehouderijbedrijven weer wordt opengesteld op korte termijn. Daarbij is afgesproken dat provincies de regie houden op extern salderen, om te zorgen dat ongerichte en ongecontroleerde opkoop wordt voorkomen.

Waarom is deze maatregel genomen?

De maatregel is genomen omdat een partij die bijvoorbeeld wil uitbreiden, daarbij in sommige gevallen ook extra stikstofdepositie veroorzaakt. Binnen een gebied mag deze depositie niet boven een bepaalde waarde komen. Daarom moet de uitstoot van de 'extra' depositie door uitbreiding, worden gecompenseerd. Dat kan een partij doen door een ander bedrijf op te kopen. Dat heet extern salderen.

Wanneer gaat extern salderen met veehouderijbedrijven in?

Daarover worden op dit moment nog afspraken gemaakt met de provincies. De insteek van het kabinet en de provincies is om extern salderen met veehouderijbedrijven op korte termijn mogelijk te maken.

Waar kan men terecht voor informatie over extern salderen?

Provincies zijn vergunningverlener bij extern salderen. Agrariërs kunnen dus bij de eigen provincie terecht. Provincies registreren de aanmeldingen van geïnteresseerden. Zodra meer duidelijk is over extern salderen, ontvangen zij bericht.

Rijksoverheid

Leasen en extern salderen

Ik ga mijn bedrijf uitbreiden en ik heb stikstofruimte nodig. Hoe kan ik hieraan komen?

Permanente extra stikstofruimte

Hiervoor heb je de mogelijkheid om stikstofruimte op te kopen (extern salderen) van een ander bedrijf.

Tijdelijke extra stikstofruimte

Hiervoor heb je de mogelijkheid om stikstofruimte te leasen van een ander bedrijf.

Extern salderen en verleasen met veehouderijen wordt gefaseerd opengesteld door de provincies. Meld u bij uw provincie om na te gaan wat de mogelijkheden zijn.

www.aanpakstikstof.nl

Omschakelprogramma Duurzame Landbouw

Wat is het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw?

Voor boeren en tuinders die willen omschakelen naar een duurzame manier van produceren is de financiering vaak een belemmering. Met het Omschakelprogramma ondersteunt het ministerie van LNV agrarische ondernemers bij het versneld extensiveren of omschakelen naar een meer duurzame en stikstofarme bedrijfsvoering. In totaal is hier 175 miljoen euro voor beschikbaar.

Rijksoverheid

Omschakelprogramma Duurzame Landbouw

Voor boeren en tuinders – individueel of in samenwerkingsverband – die willen omschakelen naar een stikstofarme(re) en duurzame manier van produceren is financiering vaak een belemmering. Het ministerie van LNV komt agrariërs hierin tegemoet met een Omschakelprogramma, waarvoor in totaal 175 miljoen euro is gereserveerd.

Waar bestaat het Omschakelprogramma uit?

Investeringsfonds bij het Nationaal Groenfonds

Als een agrariër financiering aanvraagt voor de omschakeling naar een duurzamere bedrijfsvoering, kan een financierder dat te risicovol vinden. Met het investeringsfonds zorgt LNV voor aanvullende financiering om de omschakeling mogelijk te maken.

Subsidieregeling Bedrijfsplan voor omschakeling

Ondersteuning voor het maken van een solide bedrijfsplan voor omschakeling.

Subsidieregeling Demonstratiebedrijf

Ondersteuning voor het opstarten van een demonstratiebedrijf.

Werkkapitaalregeling

LNV staat borg voor de financiering van de overbrugging van de periode van lagere kasstroom tijdens de omschakeling.

Voor welke agrariërs is het omschakelprogramma bedoeld?

Het Omschakelprogramma richt zich op agrarische ondernemers, of samenwerkingsverbanden van ondernemers, met in de kern een gezond bedrijf met voldoende toekomstperspectief, die willen omschakelen naar een meer extensieve of meer circulaire bedrijfsvoering. Het gaat daarbij om een wezenlijk andere bedrijfsvoering, bijvoorbeeld: een systeemveranderingen richting kringlooplandbouw, biologische landbouw of natuur-/landschapsinclusieve landbouw.

Vanaf wanneer en waar kunnen agrariërs zich aanmelden voor het omschakelprogramma?

Het streven is om het Investeringsfonds begin 2021 van start te laten gaan. De subsidieregelingen voor het opstellen van bedrijfsplannen voor omschakeling en het opstarten van demonstratiebedrijven, als ook de werkkapitaalregeling volgen daarna in de loop van 2021.

Wat moet een agrariër doen om aanspraak te maken op het omschakelprogramma?

Het Omschakelprogramma bestaat uit vier verschillende instrumenten. De aanvraagprocedure verschilt per instrument. Daarover zal het ministerie nader communiceren zodra de details bekend zijn.

Om aanspraak te maken op het investeringsfonds moet de agrariër in ieder geval een bedrijfsplan voor de omschakeling indienen. Dat bedrijfsplan zal zowel financieel als inhoudelijk beoordeeld worden en bepaalt of een ondernemer of een samenwerkingsverband van ondernemers voor ondersteuning vanuit het investeringsfonds in aanmerking komt. In het bedrijfsplan zal de ondernemer aan moeten geven hoe de voorgenomen omschakeling bijdraagt aan de gewenste doelen voor o.a. stikstofemissie, klimaat, milieu, biodiversiteit en dierenwelzijn.

Wanneer en waar kunnen agrariërs meer informatie verwachten over bijv. de voorwaarden?

De aanvraagprocedure voor de regelingen en het fonds uit het Omschakelprogramma loopt via de RVO en verschilt per instrument. Begin 2021 wordt meer bekend over de voorwaarden en criteria van het investeringsfonds. In de loop van 2021 volgen de exacte voorwaarden voor de andere regelingen. Zodra deze voorwaarden bekend zijn, wordt hierover door het ministerie en RVO nader gecommuniceerd.

Uit welke onderdelen bestaat omschakelprogramma?

Het Omschakelprogramma bestaat uit een **omschakelspoor** en een **overbruggingspoor**.

- Het omschakelspoor zorgt voor de financiële ondersteuning van investeringen in de daadwerkelijke omschakeling door agrarische ondernemers, individueel of in een samenwerkingsverband.
- Het overbruggingspoor is bedoeld om tijdelijke financiële dips tijdens de omschakelperiode te overbruggen. Het maakt de stap richting omschakeling minder groot.

Welke regelingen vallen onder deze 'sporen' en welk budget is daarvoor beschikbaar ?

Het Omschakelspoor heeft drie onderdelen:

- Investeringsfonds Nationaal Groenfonds (70 miljoen euro in 2021)
- Subsidieregeling Bedrijfsplan voor omschakeling (1,9 miljoen per jaar van 2021 t/m 2023)
- Regeling Demonstratiebedrijven (1,7 miljoen per jaar van 2021 t/m 2023)

Het Overbruggingsspoor heeft één onderdeel:

- Werkkapitaalregeling (1,4 miljoen bij de start in 2021)

Wat houdt het Investeringsfonds Nationaal Groenfonds in?

- Het investeringsfonds verstrekt achtergestelde leningen (risicodragend kapitaal) aan agrarische ondernemers die willen omschakelen, wat moet helpen om de totale financiering van de omschakeling rond te krijgen. Het uitgangspunt is dat ook de bank en/of een andere financier de omschakeling meefinanciert.
- Het gaat daarbij om leningen die in principe weer terugbetaald worden. Dit betekent dat het programma een langere looptijd kan hebben dan de drie jaar die begroot is. Hierdoor kunnen meer agrarische ondernemers gedurende een groter aantal jaren ondersteund worden bij omschakeling naar duurzame landbouw.
- In 2021 is hier in totaal 70 miljoen euro voor beschikbaar.

Wat houdt de subsidieregeling Bedrijfsplan voor omschakeling precies in?

- Deze regeling ondersteunt agrariërs bij het opstellen van een bedrijfsplan voor omschakeling. Dit stimuleert agrarische ondernemers om de omschakeling te maken op basis van weloverwogen, solide en sociaal, economisch en ecologisch goed onderbouwde plannen. Een solide uitgewerkt bedrijfsplan is bovendien nodig om in aanmerking te komen voor het investeringsfonds.
- Via een subsidie worden ondernemers aangemoedigd deze plannen op te (laten) stellen.
- Hier is 1,9 miljoen euro per jaar voor beschikbaar in de komende drie jaar

Wat houdt de regeling Demonstratiebedrijven precies in?

- Voor de verduurzaming van de land- en tuinbouwsector is het belangrijk dat nieuwe kennis en technologie daadwerkelijk in de praktijk wordt gebracht. Het ontbreken van dit soort concrete praktijkvoorbeelden en proefboerderijen blijkt vaak een belemmering bij de omschakeling naar een meer duurzame bedrijfsvoering. Boeren leren het meest van boeren, en tuinders van tuinders, door concrete voorbeelden te zien en over de desbetreffende technieken van gedachten te wisselen. Een demonstratiebedrijf kan daarin voorzien.
- Om tegemoet te komen aan deze behoefte aan concrete praktijkvoorbeelden en proefboerderijen in de eigen omgeving wordt subsidie verstrekt aan demonstratiebedrijven van een individuele ondernemer of een samenwerkingsverband van ondernemers.
- Aan de subsidie wordt een communicatieverplichting verbonden. Dat wil zeggen dat bedrijven in aanmerking komen voor subsidie als er activiteiten georganiseerd worden om kennis en ervaringen te delen met collega-ondernemers.
- Hier is 1,7 miljoen euro per jaar voor beschikbaar in de komende drie jaar.

Wat houdt de werkkapitaalregeling precies in?

- Een omschakeling van een bedrijf gaat vrijwel altijd gepaard met tijdelijke extra kosten en/of tijdelijk mindere opbrengsten.
- Met deze regeling geeft de overheid een borgstelling om ook de (extra) werkkapitaalbehoefte als gevolg van de omschakeling, via een werkkapitaalregeling bij een bank financierbaar te maken.

- Hiervoor is 1,4 miljoen euro beschikbaar gesteld.

Wat is het doel van het Omschakelprogramma?

Het totaalpakket van instrumenten van het Omschakelprogramma draagt bij aan:

- Het verminderen van de stikstofuitstoot door de agrarische sector;
- Reductie van emissies naar bodem, water en lucht (incl. broeikasgassen);
- Vergroten van de biodiversiteit;
- Verbeteren van de bodemkwaliteit;
- Hergebruik van grondstoffen uit reststromen;
- Vermindering van externe inputs zoals kunstmest;
- Het verbeteren van dierenwelzijn.

Op basis van welke adviezen is dit Omschakelprogramma opgezet?

De contouren van het Omschakelprogramma duurzame landbouw zijn mede het resultaat van de input die het ministerie LNV van een groot aantal stakeholders heeft ontvangen. Bijvoorbeeld agrarische ondernemers, financiers, ketenpartijen, onderzoekers en andere belanghebbenden. De adviezen van stakeholders kwamen bijvoorbeeld uit [het rapport 'Goed boeren kunnen boeren niet alleen'](#) van de Taskforce Verdienvermogen Kringlooplandbouw, [het rapport 'Kringlooplandbouw in de praktijk'](#) van het Louis Bolk instituut, [het rapport 'Financiering transitie naar duurzame landbouw'](#) van Wageningen Economic Research en van Deltaplan Biodiversiteit.

Hoeveel geld is er in totaal beschikbaar gesteld voor Omschakelprogramma?

(bedragen zijn x 1.000.000 en inclusief uitvoeringskosten)

	2020	2021	2022	2023
Totale reeks Omschakelprogramma (mln.)	10	65	50	50
Eerder aangevraagd	0	0	0	0
Budget huidig plan	10	65	3,6	3,6
-1a Investeringsfonds Nationaal Groenfonds	10	60	n.t.b.	n.t.b.
-1b Bedrijfsplannen		1,9	1,9	1,9
-1c Demobedrijven		1,7	1,7	1,7
-2a Werkkapitaalregeling		1,4	n.t.b.	n.t.b.
Resterend op Aanvullende Post	0	0	46,4	46,4

Extensiveren

Wat is extensiveren?

Extensiveren is een manier van landbouw- en veeteelt waarbij gebruik wordt gemaakt van meer grond per dier, en waarbij dieren meer en langer buiten in de weide kunnen staan. Extensieve landbouw past binnen de visie op kringlooplandbouw. Het ministerie wil deze vorm van landbouw dan ook stimuleren. Daarvoor is vaak ook een groter grondgebied nodig.

Er komt meer landbouwgrond beschikbaar voor agrariërs die willen extensiveren.

Waarom is deze maatregel genomen?

Extensieve landbouw past goed in de buurt van natuurgebieden. Daarvoor is de beschikbaarheid van grond noodzakelijk. Agrariërs die meer grondgebonden willen worden, minder afhankelijk willen zijn van grondstoffen van buiten het bedrijf of op een andere manier extensiever willen werken hebben meer grond nodig.

Hoe komt er meer grond beschikbaar om te extensiveren?

De landbouwgrond kan beschikbaar komen doordat agrariërs stoppen of verplaatsen. Binnen een regionaal gebiedsproces werkt de provincie hierbij als regisseur. We kijken ook naar de mogelijkheden om gronden van andere partijen en de overheid (Staatsbosbeheer (SBB), Rijksvastgoedbedrijf (RVB)) in te zetten voor extensivering. Er is hierbij altijd sprake van lokaal maatwerk.

Waar kan ik als agrariër terecht wanneer ik wil extensiveren?

Heeft u interesse? Dan kunt u zich melden bij uw provincie. Provincies registreren de aanmeldingen van geïnteresseerden. Zodra meer duidelijk is over de mogelijkheden voor extensivering, ontvangen zij bericht. Waar mogelijk sluiten provincies aan bij lopende gebiedsprocessen.

Netwerk van proefbedrijven

Wat is het doel van het netwerk van pilot- en demobedrijven dat wordt ontwikkeld?

Wanneer gaat dit van start?

Het doel van het netwerk is om agrariërs te helpen de emissies te verlagen door kennis en ervaringen met elkaar te delen. Door een netwerk van pilot- en demobedrijven is door de combinatie van grensverleggend onderzoek, demonstratie en voorlichting op- en dichtbij het erf, te zorgen dat maatregelen niet alleen in de theorie werken, maar ook in de praktijk toegepast worden. Bedrijven zullen begeleid en gemonitord worden bij de ontwikkeling en toepassing van maatregelen. Het onderzoek en het netwerk zal dit voorjaar van start gaan.

Geen vergunningsplicht beweiden en bemesten

Er is met provincies afgesproken om beweiden en bemesten niet vergunningplichtig te maken. [Waarom is deze maatregel genomen?](#)

Voor een goede bedrijfsvoering zijn beweiden en bemesten noodzakelijk. Samen met provincies willen we ervoor zorgen dat de situatie van de laatste jaren – waarin geen vergunningplicht van toepassing was – voort kan worden gezet. Het kabinet sluit hierbij aan bij het advies bemesten en beweiden van het Adviescollege Remkes.

Wanneer gaat de maatregel in?

Het is nu al zo dat beweiden en bemesten niet vergunningplichtig is. Er verandert dus niets.

Waar kan men terecht voor informatie over beweiden en bemesten?
Bij de eigen provincie.